

GELİŞEN TEKNOLOJİ VE KAMUOYU OLUŞTURMA

Güleda YÜCEDOĞAN

Gelecek yüzyılın "iletişim ve bilgi çağı" olarak adlandırılması, günümüzde insanların daha çok bilgi ve haber akışına gereksinimi doğurmuştur. Bununla birlikte demokrasilerde medyanın seçmenleri bilgilendirme, bilinçlendirme ve yönlendirme işlemleri ve bunun sınırlarında gelişen teknolojiyle yeni bir boyuta ulaşmıştır. Burada varılan bu nokta tarihsel süreç ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde ele alınmaya çalışılmıştır.

1. Kamuoyu ve Kamuoyu Oluşturulması Süreci

Ortaçağ'ın toplumsal yapısında kilise ve feodal beylerin el yazmaları ve yerel iletişim araçları nasıl etkili bir işlev üstlenmişse, bugünkü çağdaş kapitalist toplumların yayın tüketimine dayalı evrensel yapıda basın, sinema, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçları benzer işlevleri devralmıştır.

Eflatun, ülküsel sitenin boyutlarını siyasi önderin sesini duyurabileceği ölçüde sınırlarken, diğer ortaçağ felsefecileri arasında "halkın sesi, hakkın sesidir" sözü yaygınlık kazanmıştır. Kamuoyu ile ilgili siyasetlerin

oluşturulması, denetlenmesi, yürütülmesi ve eleştirilmesine "halkın" katılması anlamında kamuoyu kavramı ilk kez Fransız Devrimi'nden sonra Rousseau tarafından kullanılmış ve batı dillerine yayılmıştır.

"Toplumsal Sözleşme" adlı yapıtında Jean Jacques Rousseau kamuoyu kavramına değinerek şunları söylemiştir:

"Siyasi, medeni, cezai kanunlara ek olarak dördüncü bir kanun vardır. Bu kanun ne mermere, ne de tunç üzerine değil, ancak vatandaşların gönüllerine yazılabilir. Devletin gerçek anayasasını oluşturan bu kanun her gün yeniden kuvvet kazanmaktadır. Bu kanun, öteki kanunlar eskidiği veya söndüğünde onları canlandırır ve tamamlar, halka otorite yerine güvenin kudretini aşılır." Rousseau'nun burada sözünü ettiği kanun kamuoyudur.

Kamuoyu kavramının, Fransa'da önem kazanması yalnızca bir raslantı değildir. Kamuoyunun oluşturulması herşeyden önce kitleye kadar gelişen çeşitli duyarlılıktaki insan topluluklarının ortaya çıkmasına, bunların değişen koşul ve olaylara karşı farklı tavırlar takınmalarına ve her değişikliği ayrıntılı tartışmalarla değerlendirilmelerine bağlıdır. Fransız Devrimi'nin tohumlarını eken Fransız kentsoyluluğu ise bu gibi toplumsal kaynaşmalar için ülküsel bir ortam oluşturmuştur. Bu bakımdan denilebilir ki, Paris ve Londra gibi önemli başkentlerin birer metropol niteliği kazanmaları kamuoyunun şeffaflaşmasına hizmet eden basın, toplantı özgürlüğü, açık tartışmalar gibi araçların gelişmesine de hizmet etmiştir.

Kamuoyu toplumsal etkileşim ve iletişim sürecinden oluşur. Konuların en yakın ya da en temel nedenleri bireylerin gördükleri, işittikleri ya da okudukları şeylerdir. Bir yürüyüşü izlemek, bir konuşmayı dinlemek, oy kullanmak, bir kanının oluşturulmasını ve ifade edilmesini sağlayabilecektir.

Herhangi bir sorun karşısında kamuoyunun eylemsel, devingen bir nitelik kazanması için çeşitli görüşlerin olumlu ve olumsuz yönlerinin açıklığa kavuşması gerekmektedir. Yani "haber alma ve iletişim kurma" olanaklarının varlığı şarttır.

Kamuoyunun belirlenmesine olanak sağlayan araçlar şunlardır:

1) Kişisel Araçlar

- a) Yüz yüze temaslar
- b) Görüşlerin oluşturulmasına etkin liderler
- c) Siyasal liderler

2) Kollektif Araçlar

- a) Örgütlenmiş grup tartışmaları
- b) Baskı grupları

3) Teknik Araçlar

- a) Basın
- b) Radyo
- c) Televizyon
- d) Film
- e) Kitap
- f) Afiş, Sergi

2. Bilgilendirme, Bilinçlendirme ve Tarihsel Süreç

Basım tekniklerinin ilk ortaya çıkışı ve gelişme süreci bilgilenenin artmasına ve birikimine katkıda bulunarak bu süreci hızlandırmıştır.

Basılı kitapların ilk önemli etkisi okuma yazma ve ardından da toplumun ekonomik güçleri arasında genel bilginin yaygınlaşması olmuştur. Başlangıçta prensler tarafından küçük görülen basılı kitaplarda yazınsal ve bilimsel çalışmaların yanısıra yoğun biçimde önce katolik ardından protestan dinsel metinler yer almıştır.

Toprak aristokrasisinin çöküşü ve kentli burjuvazinin yükselmesi toplumsal ilişkilere damgasını vurmuştur. Düşünceler dünyası ise, bu burjuvazinin kendi ekonomik amaçlarını gerçekleştirmesine izin verecek bir siyasal konuma yükselmesi özlemlerini yansıtmaktaydı.

Gelişen ve ilerleyen teknolojik gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan yeni buluşlar (televizyon, video, sinema, ulaşım araçları, telsiz, telefon, fax, modem vb.) kitle iletişim araçları alanında büyük patlamalara yol açmıştır. Bir yandan toplumların yapılarını derinden değiştiren kitlesel hareketler, diğer yandan özellikle 60'lı yıllarda giderek artan bir hızla çeşitlenen ve gelişen iletişim araçlarının çoğalması, insanlararası ilişkileri temelinden sarsmıştır.

Gazete ve radyoyla başlayan enformasyon, özellikle televizyonun devreye girmesiyle birlikte insanlar üzerinde egemenliğini inanılmaz ölçüde arttırmıştır.

Televizyon yayınlarının görüntü, renk, parlaklık ve ses niteliklerini artırmak için hızlı bir tempoda çalışmalar ve araştırmalar verimli gelişmeler kaydetmiştir.

İnsanların yönlendirilmesinde televizyon en önemli araçtır. Bazen bu yönlendirme etkileme, kaba biçimde yorumcular aracılığı ile tek taraflı açık oturumlar düzenlenerek, tek yönlü haberler verilerek yapılmaktadır. Bazen de uzun süre bilinç altına işlenerek amaçlarına etkiler sağlamaya çalışılmaktadır. Televizyonların başlıca gelir kaynağı reklamlardır. Televizyonların reklam alabilmesi için ise yayınlarının anatemasının hedefinin, reklam veren çok uluslu şirketlerin, finansal kuruluşların,

özel büyük şirketlerin ideolojilerine, siyasal eğilimlerine ve tercihlerine ters düşmemesi gerekir.

İletişim araçlarında telgrafla başlayan atılım, telefon, radyo, televizyon, ses ve görüntülü kayıt cihazlarıyla devam etmiştir. Şimdilerde telekomünikasyon, bilgisayar, ekran entegrasyon üçlüsünün devreye girişi, bu çalışmaların meyvaları olan Telematik (Telekomünikasyon-Enformatik), Teleyazım (Teletext), Video Yazım (Videotexte), görüntülü konferans konuşması (Video Komünikasyon) ortaya çıkmıştır.

Bilgisayarın da kitle iletişim araçlarıyla ortaklığa girmesiyle birlikte, bireyin bu araçlar karşısındaki etkinliği gitgide azalmaktadır. Elektronik medyayı elinde bulunduranların da iktidarını pekiştirmektedir.

Ayrıca yine medyanın içerisinde sayılabilecek video, video kaset, plak, ses bantı, kompak disk vb. gelişmeleri de unutmamak gerekir.

Artık iletişim teknolojisinde bir dijital devrim yaşanmaktadır. Bütün halinde kitaplar, ansiklopediler, sözlükler, yazılı ya da grafik tasarımlar, mühendislik bilgileri, her türlü başvuru belgesi, yayınlar, video filmler, sanat resimleri dijital olarak kaydedilmekte ve istendiğinde de bu bilgilere ulaşılabilir.

Görüldüğü gibi her sanayi buluşu, arkasından gerçek hayata ilişkin bir yenilik ve kolaylığı, bu da ticari anlamda bir pazarı beraberinde getirmektedir. Doğal olarak bütün bu gelişmeler liberal ekonominin serbest pazar, serbest rekabet, arz ve talep etmenlerini de medyaya dahil etmiştir. Böylelikle seçenekler çoğalmıştır. ancak bu durum tüketim ideolojisini de beyinlere kazımıştır. Öyle ki, insanlar kendi ürettikleri teknolojinin kölesi konumuna gelmiştir. Bu da elektronik medyayı elinde bulunduranların iktidarını pekiştirmektedir. Çünkü iktidar bilginin yönlendirilmesiyle başlar.

İnsanların geçmiş yüzyıllarla kıyaslanamayacak ölçüde bilgilendikleri bir gerçektir. Kitle iletişim araçları sayesinde dünyanın bir ucunda olan olayı saati saatine, hatta dakikası dakikasına öğrenebilmekteyiz. Ancak bu gerçek anlamda bilgilenecek için yeterli midir? Temel sorun bu noktadadır. Medya, halka doğruları söyleme konusunda özel bir çaba harcamamaktadır. Aksine, medya güçlendikçe çıkar gruplarına (ki devlet ve sermaye de bu grupların içinde yer almaktadır çünkü onların da bu çıkar gruplarıyla sıkı ilişkileri söz konusudur) bağımlılığı artmaktadır. Bu da demokrasinin vazgeçilmez ögesi olan "gerçekleri kamuoyuna iletme ilkesinin önündeki en önemli engeldir.

Günümüzde gelişen teknoloji sayesinde medya, devlet ve sermaye üçlüsü bir bütün içerisinde uyumlu bir biçimde iletilerini kamuoyu için kurgulamaktadır.

Bu da demokrasilerde medyanın kamuoyunu bilgilendirme ve bilgilendirmesinden çok, halkın siyasetçilerin amaçları doğrultusunda yönlendirilmesini de beraberinde getirmektedir. Kişi istediğini değil istenileni yapmak zorunda kalmaktadır. Gelişen teknoloji bu amaç doğrultusunda kullanılmaktadır. Bu durumun ortadan kalkması için medyanın denetiminin halkın eline verilmesi gerekliliği önem kazanmalıdır.

KAYNAKÇA

1. SAVAŞ Haluk, Kitle İletişim ve Kitle Kültürünün Oluşumu, Zaman Aile, 26.3.1994.
2. CHARON Jean Marie, Medya Dünyası, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.
3. RİGEL Nurdoğan, Elektronik Rönesans, Der Yayınları, İstanbul, 991.
4. KARAKAYA Bahattin, Elektronik Medya, İnsan ve Kainat Dergisi, Şubat
5. 1994.
6. Hayat bu Ekranı Sığdı, Aktüel Dergisi, 22.10.1991
7. AĞUÇ Öztekin, Zararlı Bir Bağımlılık: TV, Milliyet Gazetesi, 31.7.1993
8. KEANE John, Medya ve Demokrasi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1993.
9. CHOMSKY Naom, Medya Denetimi, Tümgörmeler Yayıncılık, İstanbul, 1993.

